

بازنمایی استکبارستیزی در دانشگاه‌های ایران

لیلا سنگی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۹

چکیده:

استکبارستیزی و مشارکت آگاهانه جامعه دانشگاهی در آن، یکی از وجوه فعالیت‌های سیاسی در بستر دانشگاه‌های کشور است. مشارکت جامعه دانشگاهی در امر سیاسی از دهه سی قرن پیش شروع شده و کماکان ادامه دارد. در عرصه‌های مختلف تاریخ معاصر ایران و در حوادث مهمی چون ۱۶ آذر ۱۳۳۲ و ۱۳ آبان ۱۳۵۷ شاهد نقش‌آفرینی جامعه دانشگاهی در کنار سایر اقشار جامعه در ترسیم مسیر تحولات کشور بوده‌ایم. همانگونه که رهبر معظم انقلاب بیان نمودند سابقه استکبارستیزی دانشجویان ایرانی به روز ۱۶ آذر سال ۳۲ و مخالفت آنان با حضور نیکسون معاون رئیس‌جمهور آمریکا در دانشگاه تهران به دنبال کودتای آمریکایی ۲۸ مرداد همان سال برمی‌گردد. هدف از نگارش این مقاله شناسایی مصادیق استکبارستیزی در دانشگاه‌های ایران است و در این چارچوب درصدد پاسخگویی به این سؤال هستیم که استکبارستیزی در دانشگاه‌های ایران چگونه بروز و ظهور می‌یابد. روش تحقیق به صورت توصیفی - تحلیلی بوده و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی - پژوهشی، استکبارستیزی در جامعه دانشگاهی در دوره پس از پیروزی انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. فرضیه اصلی این مقاله به این نکته می‌پردازد که استکبارستیزی در جامعه دانشگاهی ایران بیشتر نمادین بوده و به صورت حرکت‌های نمادین چون شرکت در راهپیمایی ۱۳ آبان؛ روز ملی مبارزه با استکبار و آتش زدن پرچم و یا بیان شعارهایی در رد سیاست‌های استکبارگران خود را متجلی می‌نماید. استکبارستیزی در دانشگاه‌های ایران در قالب‌هایی چون فعالیت‌های علمی - پژوهشی، برگزاری نشست‌های علمی، برگزاری نشست‌های خبری و شرکت در راهپیمایی بازنمایی می‌شود.

واژگان اصلی: استکبار، استکبارستیزی، دانشگاه، ۱۳ آبان، ۱۶ آذر.

مقدمه

هر کشوری در عرصه جهانی تلاش دارد تاریخ، فرهنگ و تمدن ویژه و مختص خود را در معرض دید مخاطبان قرار دهد. اما بی‌شک، آنچه هویت این کشورها را از هم تفکیک می‌نماید درون و باطن آن‌ها یعنی عنصر "فرهنگ" است. تفکر و اندیشه اصل اساسی هر فرهنگی است و با اندکی تسامح می‌توان تفکر را با جهان‌بینی برابر دانست که این جهان‌بینی، نوع نگاه فرد نسبت به انسان، عالم و مبدأ شناخت را روشن می‌نماید. نگاهی که می‌توان از آن به عنوان خمیرمایه‌ی فکری هر فرد یاد کرد (ابوالفتحی و دیگران، ۱۴۰۱: ۱۷۲). در این چارچوب، هر نظام سیاسی - اجتماعی، برای بقا و تداوم حیات خویش، بایستی شناخت کاملی از فرهنگ، باورها، ارزش‌ها، اعتقادات و آرمان‌های ملت خویش داشته باشد و در کنار این شناخت از خود، محیط بین‌المللی، منطقه‌ای، دوستان و دشمنان خود را نیز به خوبی بشناسد تا در موقع مقتضی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های خود و بسیج همگانی مردم بتواند با تهدیدها مقابله نموده و چه بسا، تهدیدات را تبدیل به فرصت نماید. بنابراین، ایجاد اتحاد و برقراری پیوند عمیق میان قشرهای مختلف مردم از یکسو و پیوند میان حکومت و مردم از سوی دیگر، از طریق بیان سیاست‌های کلی نظام یکی از ضرورت‌های انکارناپذیر جامعه قلمداد می‌شود که مسئولان و متولیان امر بایستی به آن توجه ویژه داشته باشند (دوستدار و دیگران، ۱۴۰۱: ۶۴).

پیروزی انقلاب اسلامی و توجه ویژه مسلمانان آزاده و نیز سایر آزادی‌خواهان جهان به شعارها و آرمان‌های انقلاب اسلامی چون استکبارستیزی، نشان داد این انقلاب دارای ظرفیت‌های ذاتی و قابلیت‌های عملی و نظری برای ایجاد تغییر و حرکت به سوی تکامل اجتماعی در جوامع اسلامی و کشورهای تحت سلطه مستکبرین و پذیرش از سوی ملل ستم دیده است. امروز با وجود گذشت ۴۵ سال از انقلاب شکوهمند اسلامی و تأثیرگذاری آن بر معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی، هنوز الگویی مدون و راهبردی از یکی از مهمترین شعارها و آرمان‌های آن یعنی استکبارستیزی تبیین و تدوین نشده است. از این رو ضروری است برای ادامه پر قدرت مسیر تکامل و مواجهه با فرصت‌ها و چالش‌های پیش روی نظام جمهوری اسلامی ایران، استکبارستیزی بررسی و الگوی راهبردی حاصل از تحلیل و مرور تجربیات کشور در طول این سال‌ها با توجه به یکی از مهمترین مؤلفه‌های قدرت جمهوری اسلامی یعنی رهبری حکیمانه و خردمندانه مقام معظم رهبری تبیین و تدوین گردد (عبدالعلی‌پور و دیگران، ۱۴۰۱: ۱۰۷).

انقلاب اسلامی ایران که از منظر جامعه‌شناختی در قالب انقلاب‌های اجتماعی یا کبیر رده-بندی می‌شود با پیروزی خود در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ (۱۱ فوریه ۱۹۷۹ م) زمینه‌ساز استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران گردید. تشکیل نظام جمهوری اسلامی ایران به دنبال برگزاری همه‌پرسی روزهای ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ که جزء اولین وظایفی بود که رهبر کبیر انقلاب اسلامی به مهندس بازرگان نخست وزیر دولت موقت محول نموده بودند و رأی مثبت ۹۸/۲٪ شرکت-کنندگان به این همه‌پرسی، زمینه تحقق مهم‌ترین هدف الهی انقلاب اسلامی که عبارت از تشکیل حکومت بر اساس دستورات و ارزش‌های اسلامی و نفی سلطه، ظلم و استکبار بود را فراهم نمود (رکابیان، ۱۴۰۱: ۱۹۴). حکومت اسلامی بر پایه سیاست دینی است و این نوع سیاست همانا سیاست انبیاء و اولیاء الهی است. مقام معظم رهبری به عنوان سکان‌دار نظام جمهوری اسلامی ایران «دارای اندیشه سیاسی مبتنی بر دین بوده و در تعریف ایشان، سیاست در درون دین قرار دارد؛ در الگوی ایشان دین زایشگاه سیاست بوده و این گونه سیاست را الهی و انقلاب آن را قیام-الله می‌گوییم. شاخصه چنین سیاستی، آمیختگی آن با اخلاق است. شاخصه حکومت دین‌داران، درخشان شدن اخلاق در مرام و منش آنان است. سیاست دینی به معنای هماهنگی همه چیز با اصول و اخلاق اسلامی است. در سیاست دینی، سیاست‌مداران بر پایه آموزه‌های دینی به فرمانروایی پرداخته و برای جامعه قانون‌گذاری می‌کنند» (شهابی و دیگران، ۱۴۰۱: ۲۶). در همین چارچوب، در ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران و بر اساس اصل ۱۱۰ قانون اساسی، مقام معظم رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام سیاست‌های کلی نظام را تبیین می‌نمایند. از این رو یکی از سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران، استکبارستیزی و تداوم این اندیشه در جامعه اسلامی به عنوان یکی از مهم‌ترین آرمان‌ها و اهداف انقلاب اسلامی است.

استکبار، روش تفکر و عمل صاحبان ثروت و قدرت و در اصطلاح قرآنی یکی از نشانه‌های کفر است که با خودبرتربینی و سلطه‌گری، دیگران را حقیر و ضعیف پنداشته و آن‌ها را زیر سلطه خود قرار داده‌اند. پیشینه استکبار را می‌توان در آغاز خلقت بشر جستجو کرد آنجا که شیطان با استدلال خودپسندانه و تمرد خود، مرتکب این خطا شد و همواره این خوی و خصلت شیطانی و استکباری به عنوان نشانه و مرتبه‌ای از کفر در طول تاریخ بشر وجود داشته است. بر همین اساس، روحیه استکباری و برتری‌طلبی در ساحت سیاسی یک جامعه یا یک نظام سیاسی یا کشور، موجب می‌شود تا آن نظام مستکبر و سلطه‌گر، خود را برتر و بالاتر از دیگران دانسته و مبانی

فکری، اعتقادی، فرهنگی، نظامی، اقتصادی و سیاسی خود را بهتر و برتر از دیگران بدانند و تلاش بر سیطره بر دیگران و تحمیل ارزش‌های خود داشته باشد (حاجی زاده و دارینی، ۱۳۸۷: ۱). آیاتی از قرآن کریم، در معرفی مستکبران، آنان را کفاری معرفی می‌کند که دارای جایگاه اجتماعی و موقعیت‌های اقتصادی، نظامی و سیاسی در جامعه هستند و به واسطه این جایگاه، دیگر افراد را تحت سلطه خود درمی‌آورند. این گروه از کفار، علاوه بر این که در بُعد فردی نسبت به آیات الهی استکبار می‌ورزند، بندگان خدا را نیز کوچک شمرده و نسبت به آنان تکبر می‌ورزند. این گونه افراد، با این ویژگی‌ها و خصلت‌های روحی، در صورت کسب موقعیت اجتماعی، نظامی یا اقتصادی، عنصر خطرناکی در برابر دین خواهند بود و از امکانات تبلیغاتی خود در جهت گمراهی مردم بهره خواهند گرفت. در بسیاری از آیات قرآن کریم، به تقابل دو جبهه کفر و ایمان و بازنمایی ویژگی‌ها و خصلت‌های مستکبرین اشاره شده است. در جبهه ایمان که خداوند همواره آنان را ستوده است، پیامبران و مؤمنانی هستند که خواهان پیاده نمودن احکام دینی در جامعه و عمل به فرامین الهی هستند و در نقطه مقابل این گروه، کفار مستکبری هستند که نسبت به فرامین الهی عناد ورزیده و با حاکمیت دین خداوند بر جامعه مخالف هستند. مستکبران علی‌رغم این که حقانیت خداوند از طریق براهین عقلی و نقلی برایشان روشن است، حاضر نیستند از خصلت استکباری خود دست بردارند، بنابراین در جایگاه مخالفت، اقدام به دو کار می‌کنند: اول با فطرت خداجوی خود مدام در جنگ هستند و دوم، اجازه نمی‌دهند دیگران به اسلام ایمان بیاورند (جوادی‌آملی، ۱۳۸۸: ۱۸۸). از مجموع آیات و روایات می‌توان استنباط نمود که مستکبران دارای ویژگی‌هایی چون: منازعه، عدم تواضع، خود را برتر دیدن، تعصب، اصرار بر گناه، پیروی هوای نفس، لجاجت، نپذیرفتن ولایت و زعامت رهبری حق، غرور و لجاجت می‌باشند. بنابراین، پایه‌های فکری و نظام اعتقادی استکبار بر سه اصل استوار است.

اول، اعتقاد به برتری نژادی و ذاتی؛ مستکبران معتقدند که انسان‌هایی ویژه و استثنایی هستند و دیگران در مقایسه با آنان کمبودها و کاستی‌هایی دارند. عامل اصلی نژادپرستی، همین حالت برترینی یک نژاد بر دیگر نژادهاست و همین روحیه از ننگین‌ترین پدیده‌های شوم اجتماعی و فرهنگی است که عواقب ناگواری در زندگی سایر ملل گذارده است. به عنوان نمونه می‌توان به فجایی که توسط هیتلر و حزب نازی تحت لوای برتری نژاد آریایی اتفاق افتاد، اشاره نمود. دوم، انکار واقعیت‌های جهان؛ عدم اعتقاد به واقعیت‌های جهان و انکار حقایق و قوانین و

سنت‌های الهی، ویژگی مستکبران است و تنها منافع و مسائل خود را واقعیت فرض می‌کنند. سوم، جاذبه‌های حکومت و قدرت مادی؛ دارا بودن امکانات مادی و قدرت حکومتی، عامل شکل‌گیری استکبار است (افتخاری و باباخانی، ۱۳۹۴: ۳۵-۳۲).

در تاریخ اندیشه سیاسی معاصر جهان اسلام، سیدجمال‌الدین اسدآبادی نخستین فردی است که ندای مبارزه با استکبار را سر داد و بی‌شک بیداری ملل مسلمان و خیزش‌های ضد استکباری و بعدها ضد استعماری از برکات وجودی اوست. در حقیقت، سیدجمال‌الدین بنیان‌گذار خیزش و تحولات جهان اسلام در دوره معاصر است که این تحولات، دروازه‌های آگاهی و بصیرت نسبت به استبداد، استعمار، استکبار و دخالت مستکبران را گشود. در این مسیر، وی بازگشت به ارزش‌های اسلام ناب، وحدت ملل مسلمان، آمیختگی دین با سیاست، حاکمیت اسلام و حکومت اسلامی را مورد تأکید قرار داد. در جهان اسلام، این ویژگی تفکر سید جمال‌الدین اسدآبادی، زمینه را برای مبارزه علیه سلطه‌گری و سلطه‌جویی استکبار فراهم ساخت. به گونه‌ای که در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ با پیشتازی جوانان باایمان و انقلابی، سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام تسخیر شد و اقتدار و ابهت ایالات متحده آمریکا به عنوان سردمدار بلوک غرب به چالش کشیده شد و تا امروز ایالات متحده آمریکا و ایران به عنوان نمایندگان دو نگرش استکباری و استکبارستیزی در تقابل با یکدیگر قرار دارند.

ایرانیان به پشتوانه فرهنگ و تمدن ریشه‌دار خود همواره در مبارزه با قدرت‌ها و کشورهای سلطه‌گر، مداخله‌جو و مستکبر پیش‌قدم بوده‌اند و تاریخ معاصر ایران و پیروزی انقلاب اسلامی، گواه این روحیه استکبارستیزی است. با پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران به دنبال همه‌پرسی فروردین ۱۳۵۸، برخلاف تمامی ادعاها و تبلیغات رسانه‌های غربی در چارچوب دکترین اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی، جمهوری اسلامی ایران به عنوان سمبل مقاومت، استکبارستیزی و عدالت‌خواهی در جهان شناخته می‌شود و با وجود موضع مستقل و سازش‌ناپذیر در برابر زورگویی ابرقدرت‌ها، بر اساس آرمان مقدس خود برای تمامی ملت‌های آزاده جهان، پیام صلح، دوستی، برابری، برادری و همکاری دارد. به باور پژوهشگران و کارشناسان حوزه سیاسی، استکبارستیزی اگر چه در حافظه تاریخی ایرانیان وجود داشت اما، امام خمینی (ره) رهبر کبیر انقلاب اسلامی، روحیه استکبارستیزی مردم ایران را شکوفا و آن را بیش از پیش عینیت بخشید.

پیشینه پژوهش و ادبیات نظری

- علیرضا بخش‌میدانی و هادی جمشیدیان در مقاله‌ای که در فصلنامه علمی پژوهشی "مطالعات دفاعی استراتژیک" تحت عنوان "راهبردهای قدرت نرم اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران در تقابل با جنگ نرم استکبار" منتشر کرده‌اند به مسئله استکبار و تقابل آن با نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. از دیدگاه نویسندگان مقابله با جنگ نرم استکبار و دشمنان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های مختلف با بهره‌گیری از ظرفیت‌های قدرت نرم نظام (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و...) در زمره مسائل مهم و مورد تأکید مسئولین به ویژه مقام معظم رهبری می‌باشد که با اولویت قرار دادن امور اقتصادی، تمرکز دقیق کلیه ظرفیت‌ها و تفکرات راهبردی مسئولین سازمان‌های لشکری و کشوری را می‌طلبد. در این راستا راهبردهایی چون؛ ترویج و گسترش ایده تشکیل بازارهای مشترک اسلامی در تقابل و بی‌اثر کردن تحریم‌های اقتصادی، جلب همراهی و همکاری مردم در روند شتاب اقتصادی در جهت تحقق برنامه‌های مندرج در سند چشم‌انداز، تشویق و ترغیب مردم به اشتغال حلال و مطابق با وجدان عمومی، ترویج و گسترش فرهنگ تشویق و حمایت از نخبگان، کارآفرینان و خلاقیت‌های انسانی و برخاسته از ایمان دینی با تأکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و حمایت و تشویق مداوم کارآفرینان هماهنگ با الگوهای اشتغال مشروع در سطح ملی را می‌توان نام برد (بخش‌میدانی و جمشیدیان، ۱۳۹۵: ۱۱۵).

- عبدالله حاجی‌صادقی و نبی‌الله دهقان در مقاله‌ای که در فصلنامه علمی پژوهشی "مطالعات دفاعی استراتژیک" با عنوان "طراحی الگوی استکبارستیزی جمهوری اسلامی ایران از منظرآموزه‌های قرآن کریم" منتشر کرده‌اند، با توجه به اهمیت پرداختن به استکبار و لزوم رهایی از سیطره آن و بیان وظیفه دینی و شرعی در این خصوص که در آیات و روایات به آن پرداخته شده است، با بهره‌گیری از نظرات دوازده نفر از خبرگان این حوزه به مسئله استکبارستیزی نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. از دیدگاه نویسندگان، در پی پیروزی انقلاب اسلامی، جهت‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران با غلبه گفتمان استکبارستیزی؛ دفاع همه‌جانبه و همیشگی از محرومان و مستضعفان جهان و تقابل و تضاد جبهه مستضعفین با محوریت انقلاب اسلامی در برابر جبهه باطل با محوریت استکبار جهانی است (حاجی‌صادقی و دهقان، ۱۳۹۶: ۳۰۷).

- حسنعلی اخلاقی‌امیری در مقاله‌ای با عنوان تبیین دستاوردهای چهارده‌تجربه عملی نظام جمهوری اسلامی ایران در استکبارستیزی که در یازدهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های

قرآنی ارائه گردیده است به نقش و جایگاه استکبارستیزی در گفتمان انقلاب اسلامی و تجارب حاصل از این گفتمان در عرصه سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. نویسنده بیان می‌دارد: «انقلاب اسلامی ایران که معادلات قدرت‌های جهانی را به ویژه در منطقه استراتژیک خاورمیانه بهم ریخت، از ابتدا براساس ماهیت ذاتی خود که برگرفته از قرآن کریم و سیره معصومان(ع) بود، نیز دیدگاه رهبران فکری و معنوی و تاکیدات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله)، با نظام سلطه و استکبار به مخالفت پرداخت و آن را در شعارهایی چون نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی به جهانیان اعلام و با برنامه‌های عملیاتی در زمینه‌های متعدد پیاده کرد، بخشی از این دستاوردها عبارتند از: تلاش برای تربیت انسان‌های ظلم ستیز، ایجاد اتحاد بین امت اسلامی، فعالیت در حوزه دیپلماسی عمومی در عرصه فرهنگی، ایجاد و تقویت جبهه مقاومت و بیداری اسلامی در عرصه سیاسی و تلاش برای استقلال اقتصادی ایران و امت اسلام در عرصه اقتصادی» (اخلاقی امیری، ۱۳۹۷).

- عباسعلی اخوان ارمنکی در مقاله‌ای تحت عنوان "بازخوانی رهنمودهای مقام معظم رهبری در شناساندن توطئه‌های استکبار جهانی، راهکاری برای تحقق گام دوم انقلاب" که در همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه‌ها ارائه داده به تبیین توطئه‌های استکبار جهانی از منظر مقام معظم رهبری پرداخته است (اخوان ارمنکی، ۱۳۹۸).

- افشین سلیمی و یحیی فوزی در مقاله‌ای با عنوان "تبیین مفهوم استکبار و ویژگی‌های فرهنگ مستکبرین در قرآن و روایات" که در فصلنامه "اندیشه سیاسی در اسلام" ارائه داده‌اند به بررسی و تحلیل مفهوم استکبار و ویژگی‌های آن از منظر قرآن و روایات اسلامی پرداخته‌اند. نویسندگان بیان می‌دارند: «در قرآن کریم هم تعریف استکبار و انواع آن شامل عبادی، سیاسی، اقتصادی و علمی بیان شده و هم برای روشنگری بیشتر به ویژگی‌های فرهنگ استکباری که عبارتند از: خودبرتربینی، فخر و مباهات بر امتیازات مادی، انکار رسالت انبیاء، فسق و تحقیر توده‌های مستضعف پرداخته شده است. همچنین برای تبیین هر چه بهتر فرهنگ استکباری به شیوه‌های عملیاتی استکبار همچون به بردگی گرفتن انسان‌ها، جنگ روانی، تهمت و فریب، سرکوب و ایجاد جامعه طبقاتی و شیوه‌های مبارزه با مستکبران در ابعاد سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و همچنین نمونه‌هایی از استکبارستیزی انبیاء اشاره شده است. در روایات معصومین نیز تبیین مفهوم و فرهنگ استکباری قویاً مورد توجه بوده است آن‌چنان‌که سیره همه

معصومین بیان مختصات جبهه استکبار برای پیروان به‌منظور مبارزه با آن بوده است» (سلیمی وردنجانی و فوزی، ۱۳۹۸: ۷).

- کاکادزفولی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان "مقایسه نظریه امپریالیسم جهانی و نظریه استکبار جهانی در مواجهه با مسئله عقب ماندگی" که به دومین کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی ارائه داده‌اند به بررسی نقش استکبار جهانی در عقب‌ماندگی جوامع به ویژه کشورهای اسلامی چون ایران در چارچوب نظریات امامین انقلاب پرداخته‌اند. از دیدگاه نویسندگان، استکبار جهانی عامل اصلی عقب‌ماندگی کشورهاست و راه مبارزه با این عقب‌ماندگی، نه مبارزه با سرمایه داری، بلکه مبارزه با استکبار است (کاکادزفولی و دیگران، ۱۳۹۸).

- کاظم رحیمی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان "کاربرد رسانه در راهبرد خصمانه استکبار جهانی (آمریکا)" که در پژوهشنامه "مطالعات راهبردی در علوم انسانی و اسلامی" ارائه داده‌اند به بررسی سیاست‌های خصمانه استکبار جهانی به ویژه آمریکا با بهره‌گیری از ابزار رسانه به منظور قلب واقعیت‌ها و ترسیم تصویرهای جعلی و ساختگی از حقایق پرداخته‌اند (رحیمی و دیگران، ۱۳۹۹: ۹۱).

- احمد نادری و همکاران در مقاله‌ای تحت عنوان "رفتارشناسی مشارکت‌کنندگان در راه-پیمایی روز ۱۳ آبان نمونه موردی؛ راه‌پیمایی ۱۳ آبان ۱۳۹۵ شهر تهران" که مستخرج از یک طرح پژوهشی می‌باشد به بررسی نقش و جایگاه استکبارستیزی در میان مردم و به ویژه دانش‌آموزان و دانشجویان پرداخته‌اند. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، روز ۱۳ آبان به دلیل حوادث مهمی که در این روز اتفاق افتاده است همچون تبعید امام خمینی به ترکیه به دنبال سخنرانی در نفی تصویب کاپیتولاسیون به منظور مصونیت قضایی آمریکایی‌ها در ایران توسط حکومت پهلوی در سال ۱۳۴۳، شهادت جمعی از دانش‌آموزان در دانشگاه تهران به دست عمال رژیم پهلوی (۱۳۵۷) و تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام به دنبال دیدار مهندس بازرگان نخست‌وزیر دولت موقت و برژنسکی مشاور امنیت ملی رئیس جمهور آمریکا (۱۳۵۸) که امام خمینی از آن با عنوان انقلاب دوم یاد کرد، به نام روز ملی مبارزه با استکبار نام‌گذاری شد. این روز به عنوان مهمترین نماد مبارزه با استکبار شناخته می‌شود. از نظر نویسندگان، نظام جمهوری اسلامی با برگزاری راه‌پیمایی‌های تقویمی همچون راه‌پیمایی ۲۲ بهمن (سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی)، راه‌پیمایی آخرین جمعه ماه رمضان (روز جهانی قدس)، راه‌پیمایی ۱۳ آبان (روز ملی

مبارزه با استکبار جهانی)، راه‌پیمایی عاشورا یا اربعین و نیز راه‌پیمایی‌های موضوعی دارای بیشترین عرصه سیاسی برای مشروعیت‌بخشی و اعتباربخشی به خود است. نظام جمهوری اسلامی از طریق برگزاری و ساماندهی راه‌پیمایی با محتوای استبدادستیزی، استکبارستیزی، آزادی خواهی و حمایت از مستضعفین جهان به بازتولید، بازنمایی و صدور انقلاب اسلامی در سطح جهانی می‌پردازد. نویسندگان این مقاله تأکید دارند که راه‌پیمایی ۱۳ آبان به عنوان یک راه‌پیمایی مردمی که صبغه دینی و انقلابی دارد، محصول حرکت‌های انقلابی در قبل، حین و بعد از انقلاب است. این راه-پیمایی به مثابه یک کنش جمعی کارکردهایی چون انسجام بخشی، وحدت آفرینی، جامعه‌پذیری سیاسی، مقابله با نظام سلطه جهانی، اقتدارآفرینی، خشی سازی تبلیغات سوء، تقویت مواضع بین المللی، نشاط آفرینی، ارتقاء روحیه انقلابی، تثبیت حاکمیت و ساختار قدرت، استمرار شعارهای انقلاب و نمایش هم بستگی ملی دارد. از آنجایی که شرکت‌کنندگان اصلی این راه‌پیمایی، دانش-آموزان، جوانان و دانشجویان هستند، برگزاری هر ساله مراسم بزرگداشت روز ۱۳ آبان، می‌تواند نقش مهم و اساسی در شناخت و انتقال ارزش‌های دینی، اسلامی، ملی و انقلابی به نسل جوان جامعه ایفا نماید (نادری و دیگران، ۱۳۹۶: ۷۱).

ریشه تاریخی استکبارستیزی در ایران

استکبار، اصطلاح و تعبیری قرآنی بوده و ترجمه فارسی آن مداخله در امور دیگران است. به لحاظ لغوی ریشه واژه استکبار از کبر و غرور می‌آید و مستکبر به معنی کسی است که دارای تکبر و غرور است و از بالا به مسائل نگاه کرده و بقیه را به چشم تحقیر می‌نگرد. رواج واژه استکبارستیزی در دوره قاجار و مقارن با شروع جنگ‌های ایران و روس می‌باشد. در این برهه زمانی، علمای دینی از جمله آیت‌ا... میرزای شیرازی، فتوای دفاع از کشور و جلوگیری از مداخلات روسیه را صادر کردند. نخستین بار، واژه استکبار در خطاب به دولت تزاری روسیه رواج پیدا کرد و به مرور زمان این اندیشه در مردم ایران شکل گرفت که با رویکرد استکبارستیزی به جنگ با دشمن بروند. استکبارستیزی تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی به معنای نظامی کاربرد داشت اما پس از پیروزی انقلاب، به سایر حوزه‌ها از جمله فرهنگی و اقتصادی نیز گسترش پیدا کرد.

با پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی و به دنبال آن تدوین و تصویب

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در آذرماه ۱۳۵۸، مفاهیم جدیدی از جمله استقلال سیاسی، عدم دخالت در امور سایر کشورها، عدم سلطه‌گری و سلطه‌پذیری و نفی استکبار وارد ادبیات سیاسی کشور شد. در دهه ۶۰ و پس از پایان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که انقلاب اسلامی به صورت کامل تثبیت شد، تأکید بر استکبارستیزی و مقابله با سلطه‌گران در سپهر اندیشه سیاسی مسئولین نظام جمهوری اسلامی منجر به شکل‌گیری گفتمان‌های جدیدی چون مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن که رهبری از آن به عنوان شیخون فرهنگی یاد می‌کنند و نیز رویکرد اقتصاد مقاومتی شد به گونه‌ای که استکبارستیزی در دوران نظام جمهوری اسلامی به یک کلان‌گفتمان تبدیل شد و گفتمان‌های دیگری در ذیل آن شکل گرفت. دست‌یابی به دانش هسته‌ای صلح‌آمیز ماحصل تأکید بر استقلال و آرمان استکبارستیزی است. بررسی رفتارها و سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در طی بیش از چهار دهه گذشته بیانگر آن است که نظام جمهوری اسلامی با وجود همه فشارها و تنگناهای داخلی و خارجی همواره تلاش نموده است تا با همراهی ملت به اصول اساسی و بنیادین انقلاب پایبند بماند و از آرمان‌های آن عدول نکند. به واسطه این سیاست‌هاست که افکار عمومی آزادگان جهان، پیوسته ایران را کشوری اسلام‌گرا، استکبارستیز، عدالت‌خواه، مستقل، اخلاق‌مدار و حامی مظلومان و مستضعفان می‌شناسد.

روحیه استکباری و برتری‌طلبی در ساختار سیاسی یک جامعه یا یک نظام حکومتی سبب می‌شود تا آن دولت یا کشور خود را برتر و بالاتر از دیگران بداند و مبانی اعتقادی، فکری، اجتماعی، فرهنگی، نظامی، اقتصادی و سیاسی خود را بهتر از مبانی دیگران دانسته و تلاش نماید ارزش‌ها و باورهای دیگران را نابود کرده و مبانی و ارزش‌های خود را بر آنان تحمیل نماید. نظام استکبار جهانی بر آن است تا با تفکر و اندیشه، ایدئولوژی و فرهنگ انسان‌محور خود که بر پایه جهان‌بینی مادی استوار است با بهره‌گیری از همه امکانات سیاسی، اقتصادی، نظامی، رسانه‌ای و تبلیغاتی، سایر جوامع و کشورها را تحت سلطه و نفوذ خود درآورد (حاجی‌زاده و دارینی، ۱۳۸۷: ۷-۱).

امام خمینی رهبر کبیر انقلاب اسلامی، مفهوم استکبار را «سرکشی از حق» می‌داند و برای آن مصداق‌های مختلفی را بیان می‌نماید. اندیشه استکبارستیزی امام خمینی برگرفته از بینش و تفکر دینی ایشان است. ایشان از یک سو با طرح مسئله ظلم‌ستیزی به عنوان یک تکلیف دینی، باعث شد که این اندیشه و تفکر با غیرت دینی امت اسلام گره خورده و به عنوان یکی از ضروریات و تکالیف دینی نقش‌آفرین گردد و از دیگر سو، روحیه مبارزه با ظلم و قدرت‌های استکباری را در

اعماق وجود توده‌های تحت ستم ایجاد کرده و به این ترتیب، زمینه حرکت‌های آزادی‌بخش و ضداستعماری را در عرصه جهانی فراهم سازد (دارا و بابایی، ۱۳۹۸: ۴۴).

«مفهوم «استکبارستیزی» به مثابه ایدئولوژی است به این معنا که عقیده و اندیشه دینی انقلابی منسجمی است که زمینه کنش سیاسی در برابر مستکبران را فراهم می‌سازد. امام خمینی با ارائه یک ایدئولوژی سیاسی بدیع که وام‌دار هیچیک از ایدئولوژی‌های مسلط شرق و غرب نبود، رهبری فکری و اخلاقی ملل آزادی‌خواه و جنبش‌های آزادی‌بخش را در جوامع جهان سوم برعهده گرفت و چالشی عظیم و بی‌سابقه را برای مستکبران نظام بین‌الملل ایجاد کرد» (نادری و دیگران، ۱۳۹۶: ۷۷). دکتربین استکبارستیزی امام خمینی دارای چند ویژگی شاخص می‌باشد:

- الهی بودن استکبارستیزی: در اندیشه رهبر کبیر انقلاب اسلامی، مبارزه با استکبار ماهیت الهی دارد و در واقع قیام برای خداست.

- جهانی بودن استکبارستیزی: استکبارستیزی محدود و منحصر به جغرافیای ایران نیست بلکه استکبارستیزی به عنوان نسخه شفابخش و رهایی‌بخش برای همه مستضعفان و محرومان و قابل دستیابی در تمامی نقاط جهان است.

- تداوم استکبارستیزی: استکبارستیزی محدود و منحصر به زمان خاص نیست. تا زمانی که قدرت‌های بزرگ هستند و به کشورهای دیگر دست اندازی می‌کنند، مفهوم استکبارستیزی زنده است و استکبارستیزی محرومان در تقابل با استکبار مستکبران قرار خواهد گرفت.

- مردمی بودن استکبارستیزی: امام خمینی بر مردمی بودن استکبارستیزی تأکید دارند و به هیچ وجه این مسئله را منحصر به نهادهای دولتی، نظامی یا گروه‌ها و احزاب سیاسی نمی‌دانند. امام در مردمی بودن استکبارستیزی، بر نقش مستضعفین تأکید دارد و آن را به عنوان "دگر" یا "غیر" در برابر مستکبرین قرار می‌دهد.

- تساهل ناپذیری و سازش ناپذیری: امام هرگونه تلاش برای تطهیر چهره استکبار و نزدیکی، سازش و مصالحه با مستکبران را نفی می‌کند و این رویکرد را مغایر با عزت مسلمین می‌داند (نادری و دیگران، ۱۳۹۶: ۷۸).

مهمترین ویژگی جنبش دانشجویی و آنچه سبب نشاط و باروری آن می‌گردد، استکبارستیزی و دین‌باوری آن است که در همه سال‌های طولانی فعالیت آن دیده می‌شود. همانگونه که مقام معظم رهبری در دیدار خود با جمعی از دانش‌آموزان به مناسبت سیزده آبان و روز دانش‌آموز

فرمودند نقطه عطف استکبارستیزی در فضای دانشگاه‌های ایران روز ۱۶ آذر سال ۱۳۳۲ است وقتی که استکبار جهانی به دنبال کودتای آمریکایی - انگلیسی سال ۱۳۳۲ به دنبال تثبیت جایگاه خود در کشور بود که واکنش و ایستادگی دانشجویان در مقابل این مسأله و شهادت چند نفر از ایشان در تاریخ مبارزات دانشجویی ماندگار شده است (دیدار دانش آموزان با رهبر انقلاب ۱۱ آبان ۱۴۰۱).

مقام معظم رهبری در خصوص ضرورت توجه به استکبارستیزی می‌فرماید: «شعار انقلاب مقابله با استکبار است، مقابله با حرکت استکباری و قدرت‌های استکباری است؛ این کسانی که دم از تسلیم در مقابل استکبار می‌زنند، دم از تسلیم در مقابل آمریکا می‌زنند، نمی‌توانند به این انقلاب و به این هدف‌ها پایند باشند؛ این حرف قابل قبولی نیست». همچنین در قسمت دیگری از سخنانشان می‌فرماید: «در برابر این دشمنی و این جبهه [استکبار]، این ملت عزیز و پایدار ما نیاز دارند به اینکه هویت خود را مستحکم کنند؛ شخصیت و هویت و عناصر هویتی خودشان را مستحکم کنند و قدرت درونی خودشان را ازدیاد ببخشند؛ این نیاز قطعی است» (بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی، ۱۴۰۰/۱۱/۲۸). در اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری، آمریکا به عنوان نماد استکبار و شیطان بزرگ، نقطه هدف استکبارستیزی گفتمان انقلاب اسلامی است که به عنوان "دگر" یا "غیر" هویت اسلام سیاسی ایرانیان، نقش بازی می‌کند. از منظر رهبری، این مرزبندی مستمر با استکبار و به ویژه ایالات متحده آمریکا، به تحکیم هویت انقلابی و دینی نظام جمهوری اسلامی منجر می‌شود (منشی زادگان و دیگران، ۱۴۰۱: ۱۵۳).

یافته‌ها

با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ و به دنبال آن استقرار نظام جمهوری اسلامی در پی همه‌پرسی فروردین ۱۳۵۸، مفاهیم جدیدی از جمله استکبارستیزی، استقلال طلبی، آزادی - خواهی و عدالت‌خواهی وارد حوزه ادبیات سیاسی کشور شد. پس از حوادث سال‌های اولیه استقرار نظام جمهوری اسلامی و همچنین پایان جنگ تحمیلی که انقلاب اسلامی تثبیت شد، واژه استکبارستیزی منجر به شکل‌گیری مفاهیم جدیدی همچون توجه به تهاجم فرهنگی دشمن و رویکرد اقتصاد مقاومتی شد. در ادامه این مسیر، استکبارستیزی تبدیل به یک کلان‌گفتمان شد و گفتمان‌های دیگری در ذیل آن پدید آمد که به عنوان نمونه می‌توان دست‌یابی به انرژی هسته‌ای را یکی از مواردی دانست که در پی آرمان استکبارستیزی شکل گرفت. بررسی رفتارها و سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران طی سال‌های گذشته، حاکی از آن است که نظام جمهوری اسلامی ایران

همواره کوشیده است تا با وجود همه فشارها و تنگنایهای داخلی و خارجی با همراهی ملت به اصول بنیادین انقلاب پایبند بماند و از ارزش‌ها و آرمان‌های آن عدول نکند. این پایبندی نظام و همراهی مردم سبب شده، افکار عمومی جهان همواره ایران را کشوری اسلام‌گرا، استکبارستیز، عدالت‌خواه، مستقل، اخلاق‌مدار و حامی مظلومان و مستضعفان بشناسد.

یکی از وجوه بقا و استمرار استکبارستیزی به عنوان یکی از ارزش‌ها و آرمان‌های بنیادین انقلاب اسلامی بازتولید و بازنمایی آن در سپهر دانشگاه و آموزش عالی کشور است. دانشگاهیان به صورت عموم و دانشجویان به صورت اخص پرچم‌دار اندیشه استکبارستیزی در دانشگاه هستند. استکبارستیزی در دانشگاه و تداوم آن، از طرق مختلفی خود را به منصف ظهور می‌رساند که عبارتند از:

- چاپ مقالات علمی

یکی از راه‌های انتقال دانش و سهیم نمودن دیگران در یافته‌های علمی، انتشار آن است. انتشار یافته‌های پژوهشی در قالب مقالات علمی در مجلات معتبر علمی از مهمترین راه‌های انتقال دانش می‌باشد. مقاله علمی، با استفاده از تحقیقات اصلی نویسنده در مورد یک موضوع خاص و تجزیه و تحلیل همراه با تفسیر یافته‌های تحقیق نگاشته می‌شود. مقالات علمی عموماً توسط اعضای هیأت علمی، پژوهشگران و دانشجویان تحصیلات تکمیلی به مجلات علمی ارائه می‌گردند تا مورد داوری قرار گرفته و در صورت پذیرش در این مجلات که عموماً به صورت فصلنامه یا دو فصلنامه هستند به صورت فیزیکی و الکترونیک چاپ گردند. محورهای مورد توجه نویسندگان مقالات در رابطه با موضوع استکبارستیزی عبارتند از:

- استکبارستیزی در قرآن
 - استکبارستیزی در اندیشه معصومین(ع)
 - استکبارستیزی در احادیث و روایات
 - استکبارستیزی در اندیشه مقام معظم رهبری
 - استکبارستیزی در اندیشه امام خمینی(ره)
 - استکبارستیزی در اندیشه امامین انقلاب
 - استکبارستیزی نظام جمهوری اسلامی ایران
- به عنوان نمونه به تعدادی از مقالاتی که به موضوع استکبارستیزی پرداخته‌اند اشاره می‌شود:

- معصومه قنبرپور در مقاله‌ای با عنوان "مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی استکبارستیزی در قرآن، روایات و گفتمان انقلاب اسلامی" که در سومین همایش ملی پژوهش‌های قرآنی ارائه داده است به بررسی نقش و جایگاه استکبارستیزی در گفتمان انقلاب اسلامی پرداخته است. از دیدگاه نویسنده، یکی از مهمترین واژه‌ها در فرهنگ انقلاب اسلامی که نقش بنیادی در اهداف و آرمان‌های آن دارد، استکبار و مستکبرین است که شناخت صحیح از آن می‌تواند در بازبینی اهداف انقلاب، تعیین مسیر آن و بصیرت‌افزایی حامیان آن، شمر ثمر واقع شود و آمریکا مصداق بارز استکبار در گفتمان انقلاب اسلامی است (قنبرپور، ۱۳۹۹).

- اسماعیل خان‌احمدی و سپهر خبیری در مقاله‌ای با عنوان "راهبردهای نفوذ استکبار و نقش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مقابله با آن‌ها" که در دو فصلنامه "تربیت پاسدار انقلاب اسلامی" ارائه داده‌اند به استکبار و راه‌های نفوذ آن و نقش سپاه پاسداران در مواجهه با این نفوذ پرداخته‌اند. نویسندگان این مقاله با علم به این مسئله که نظام سیاسی اسلام از ناحیه استکبار در ابعاد مختلف به دلیل توانمندی و پیچیدگی رفتار مستکبران در ترکیب و کاربرد قدرت شمشیر، فکر، اقدام مستقیم و عملیات روانی در میدان مبارزات، همواره متحمل فشارهای فراوان شده است، با مطالعات اکتشافی در مبانی ارزشی آموزه‌های دینی، آیات، روایات، رهنمودها و تدابیر امام خمینی و مقام معظم رهبری، رسالت سپاه در قبال نفوذ استکبار را احصاء نموده‌اند. بر این اساس، در رابطه با نقش سپاه در قبال نفوذ استکبار و دفاع از نظام اسلامی، طیف کاملی از گزینه‌ها و ظرفیت‌ها شامل عمق‌بخشی داخلی، عمق‌بخشی خارجی، مقابله با تهدیدات سخت، نیمه سخت و نرم در قالب یک دفاع لایه‌بندی شده مطرح می‌گردد (خان احمدی و خبیری، ۱۳۹۹: ۳۵).

- محمدحسن دهقان و همکاران در مقاله‌ای تحت عنوان "الگوی دشمن‌شناسی از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) با تاکید بر لفظ استکبار" که در فصلنامه "مطالعات دفاعی استراتژیک" منتشر شده است به مسئله استکبارستیزی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تاکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری پرداخته‌اند. به باور نویسندگان، نظام اسلامی با فلسفه نفی طاغوت و استکبار و اجرای احکام اسلامی و نیز زمینه‌سازی بروز و ظهور سعادت‌دنیوی و اخروی بشر در ایران استقرار یافته است. عوامل موثر در پیروزی این حرکت انقلابی؛ رهبری، مردم و دین محوری و موانع پیشرفت آن دشمنان و استکبار جهانی است. رهبر معظم انقلاب به کرات بر بصیرت، دشمن‌شناسی و ذکر تبعات عدم شناخت دشمن تاکید دارند. شدت بیان و تعدد تکرار به دلیل

اهمیت این موضوع از دیدگاه معظم له می‌باشد و رویکردهای متفاوت و تشتت دیدگاه‌ها در بین بعضی از مسئولین و جریان‌های سیاسی در سطوح مختلف، نشانگر وجود اختلاف دیدگاه در دشمن‌شناسی در سطح کلان نظام اسلامی می‌باشد. نبود الگوی واحد و پذیرفته شده، ضمن اختلال در عملکرد و اقدامات مسئولین نظام، می‌تواند تاثیر منفی در حفظ نظام اسلامی داشته باشد (دهقان و دیگران، ۱۴۰۰: ۸۵).

- محمداسماعیل صالحی زاده و سجاد محروقی در مقاله‌ای با عنوان "اهمیت و ضرورت استکبارشناسی از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبریمدظله العالی" که در یازدهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی ارائه داده‌اند بر اهمیت استکبارشناسی از منظر امامین انقلاب تأکید دارند. از دیدگاه نویسندگان؛ استکبار، قدرتی است که به منافع ملت‌ها و به خواست انسان‌ها، توجهی نمی‌کند و به مفاهیم ارزشی انسانی هیچ اعتنایی ندارد. برای او فقط یک چیز اهمیت دارد و آن هم خود اوست؛ آن هم با روحیه تکبر، افزون‌خواهی و زورگویی. از این رو شناخت استکبار و نحوه مقابله با آن از اهمیت به‌سزایی برخوردار است (صالحی زاده و محروقی، ۱۳۹۷).

- برگزاری همایش

همایش دانشگاهی نوعی گردهمایی علمی و پژوهشی است که شرکت‌کنندگان در آن صاحب‌نظران و پژوهش‌گران در یک موضوع یا موضوعات ویژه هستند. همایش به منظور تبادل دانش و اطلاعات از طریق ارائه سخنرانی با حضور شرکت‌کنندگان برگزار می‌شود. مهمترین هدف برگزاری همایش، ایجاد فضای تبادل اطلاعات و افکار اعضای جامعه در موضوعات مختلف علمی و پژوهشی و نیز به وجود آوردن فرصت‌های بررسی و واکنش جامعه نسبت به آن موضوع و ایجاد تحولات علمی است. همایش‌ها ارتباط مستقیمی با رشد و تحولات یک جامعه داشته و برگزاری همایش‌ها بیانگر این نکته است که آن کشور در حال واکنش و تحول در همان موضوع خاص می‌باشد. بنابراین عموماً با هدف زمینه‌سازی محیطی برای انتشار دستاوردهای جدید، به تکاپو انداختن اعضای جامعه علمی و افزایش فعالیت‌های آن‌ها، تبادل نظر میان افراد و تحت تاثیر قرار دادن جامعه به منظور پیشرفت در آن زمینه خاص، همایش‌ها برگزار می‌گردند. همایش‌ها را می‌توان از نظر گستردگی به همایش‌های بین‌المللی، منطقه‌ای، ملی، محلی و سازمانی، از نظر

¹ academic conference

موضوعی به همایش‌های تخصصی، نیمه تخصصی و عمومی، از نظر توالی به همایش‌های ادواری و غیر ادواری، از نظر فراخوان دعوت به همایش‌های با فراخوان آزاد و عمومی و همایش‌های محدود و دعوتی و از نظر نوع برگزارکنندگان به مجامع دانشگاهی، مراکز پژوهشی، انجمن‌های علمی و حرفه‌ای، سازمان‌ها و ادارت دولتی و سازمان‌ها و شرکت‌های غیر دولتی تقسیم نمود.

در رابطه با همایش‌های با موضوع استکبارستیزی بایستی عنوان نمود قریب به اتفاق این همایش‌ها از نظر زمانی در فصل پاییز و مقارن با هفته استکبارستیزی در آبان‌ماه برگزار می‌گردند. از نظر گستردگی، این همایش‌ها یا ملی هستند یا بین‌المللی. از نظر نوع برگزارکنندگان نیز مجامع دانشگاهی و مراکز پژوهشی و همچنین سازمان‌هایی که عموماً دولتی هستند برگزار کنندگان این همایش‌ها هستند. این همایش‌ها یا با عنوان استکبارستیزی هستند و یا یکی از محورهای اصلی همایش به مسئله استکبارستیزی اختصاص دارد. برای نمونه می‌توان تعدادی از این همایش‌ها را نام برد:

- یازدهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی با محوریت قرآن و استکبارستیزی در دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم قم (۱۳۹۷)

- همایش استکبارستیزی در دانشگاه محقق اردبیلی

- همایش بین‌المللی استکبارستیزی در دانشگاه تفرش (۱۳۹۶)

- همایش استکبارستیزی با حضور فرماندهان ارشد مقاومت فلسطین در دانشگاه صنعتی

قم (۱۴۰۱)

- همایش بین‌المللی اربعین در دانشگاه علامه طباطبایی (۱۴۰۱)

همایش‌های مرتبط با استکبارستیزی عموماً از طرف دانشگاه‌ها و مقارن با هفته استکبارستیزی در فصل پاییز برگزار می‌گردد. دانشگاهیان به ویژه اعضای هیأت علمی، پژوهشگران و دانشجویان تحصیلات تکمیلی مقالات خود را در حوزه استکبارستیزی به صورت سخنرانی یا پوستر در این همایش‌ها ارائه می‌دهند و با جدیدترین مباحث و نظریات در حوزه استکبارستیزی آشنا می‌شوند.

- برگزاری نشست‌های خبری

نشست خبری، کنفرانس خبری یا مطبوعاتی و نشست رسانه‌ای، یکی از رویدادهای رسانه‌ای است که با حضور جمعی از خبرنگاران و اصحاب رسانه و با هدف انتقال یک پیام، پاسخ به سوالات مختلف خبرنگاران رسانه‌ها و رفع ابهام و خروج از یک بحران برگزار می‌شود. دو دلیل اصلی برای برگزاری نشست‌های خبری وجود دارد. دلیل اول، از طریق نشست خبری به بسیاری

از پرسش‌های گزارشگران و خبرنگاران در یک جا و یکباره پاسخ داده می‌شود و دلیل دوم اینکه از این راه به موضوع مورد نظر که پیش از این مد نظر خبرنگاران قرار نگرفته بوده پوشش خبری داده شده و افکار عمومی به آن توجه می‌نماید. نشست خبری یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباط جمعی است که افراد، سازمان‌ها و نهادها به کمک آن می‌توانند با برقراری ارتباط موثر با خبرنگاران و روزنامه‌نگاران، پیام و خواسته خود را با پوشش خبری مناسب و تاثیرگذاری بیشتر به گوش مخاطبان و علاقمندان برسانند.

در رابطه با موضوع استکبارستیزی، به مناسبت ۱۳ آبان روز دانش‌آموز و روز ملی مبارزه با استکبار یا ۱۶ آذر روز دانشجو، هر ساله نشست‌ها یا کنفرانس‌های خبری با حضور مسئولین و چهره‌های سیاسی فعال در دانشگاه‌ها برگزار می‌گردد. در سطح وزارت علوم، عموماً وزیر علوم یا معاونین وی با حضور در یکی از دانشگاه‌ها در این نشست‌ها شرکت می‌کنند. در سطح دانشگاه‌ها، رئیس دانشگاه یا معاون فرهنگی اجتماعی دانشگاه در نشست خبری با موضوع استکبارستیزی شرکت می‌نماید. مسئولین نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌ها نیز از چهره‌هایی هستند که با موضوع استکبارستیزی با رسانه‌ها گفتگو می‌کنند. علاوه بر مسئولین دانشگاه‌ها، مسئولین تشکل‌های دانشجویی چون بسیج دانشجویی نیز به مناسبت ۱۳ آبان و با موضوع استکبارستیزی گفتگوهایی را انجام می‌دهند تا دیدگاه‌های آنان در رابطه با استکبارستیزی در اختیار مخاطبان قرار گیرد. خبرگزاری‌هایی چون فارس، تسنیم، مهر، رجانیوز و بسیج عموماً این نشست‌های خبری را پوشش می‌دهند. به همین دلیل صرفاً مقارن با هفته مبارزه با استکبار شاهد حجم گسترده‌ای از اخبار در رابطه با موضوع استکبارستیزی در سطح دانشگاه‌ها هستیم.

- برگزاری راه‌پیمایی روز ۱۳ آبان (روز ملی مبارزه با استکبار)

راه‌پیمایی به عنوان یک پدیده اجتماعی در همه زمان‌ها و در همه مکان‌ها امکان بروز و ظهور دارد. راه‌پیمایی به صورت کلی، حرکتی بر مبنای ایدئولوژی و اندیشه محوری با مشارکت مردمی و به منظور دستیابی به هدف خاص یا ابراز نظر شرکت‌کنندگان در این حرکت است که محدود به زمان یا مکان خاصی نیست چراکه این پدیده اجتماعی در ایران، در دوره قبل از انقلاب، حین انقلاب و بعد از انقلاب نیز وجود داشته و همچنان تداوم دارد. راه‌پیمایی در ایران با دلایل و ریشه‌های مختلفی همچون انقلابی و ایدئولوژیک؛ راه‌پیمایی ۲۲ بهمن (سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی)، راه‌پیمایی ۱۳ آبان (روز دانش‌آموز و روز ملی مبارزه با استکبار)، عبادی- سیاسی نظیر

راه‌پیمایی روز جهانی قدس (آخرین جمعه ماه مبارک رمضان) و راه‌پیمایی موضوعی همچون راه-پیمایی بعد از نماز جمعه برگزار می‌شود. از کارکردهای راه‌پیمایی در ایران می‌توان به کارکردهای سیاسی، تربیتی، فرهنگی - اجتماعی، بین‌المللی و نمادین اشاره کرد. در نظام جمهوری اسلامی ایران، راه‌پیمایی به مثابه نمود عینی و رفتاری اندیشه استکبارستیزی است که می‌توان ویژگی‌های این اندیشه را به روشنی در راه‌پیمایی روز ۱۳ آبان مشاهده کرد. از این رو می‌توان راه‌پیمایی ۱۳ آبان را به مثابه یک کنش و مشارکت سیاسی با کارکرد ویژه در نظر گرفت. کارکردهای راه‌پیمایی ۱۳ آبان عبارتند از:

- کارکرد نمادین: یکی از دلایل مشارکت کنندگان جهت حضور در راه‌پیمایی ۱۳ آبان، زنده نگه داشتن و پاسداشت یاد و خاطره دانش‌آموزان و دانشجویان شهید ۱۳ آبان سال ۱۳۵۷ است که در راه آرمان‌های انقلاب اسلامی در دانشگاه تهران به شهادت رسیدند.

- کارکرد تربیتی: راه‌پیمایی ۱۳ آبان به عنوان یک کلاس درس و فضای آموزشی و تربیتی برای دانشجویان و دانش‌آموزان به شمار می‌رود. در بعد ساختاری، دانشجویان و دانش‌آموزان با حضور در این راه‌پیمایی مشارکت سیاسی را به صورت عملی تجربه می‌کنند و از بعد محتوایی با مفهوم دشمن و استکبار جهانی آشنا می‌شوند.

- کارکرد فرهنگی - اجتماعی: با تعریف آمریکا (مصدق استکبار جهانی و مظهر دشمنی با ملت ایران) به عنوان غیر یا دیگری، ما، معنا و مفهوم عمیقی پیدا می‌کند. این تعریف از غیر یا دشمن، سبب ایجاد وحدت و همگرایی در عرصه داخلی و به وجود آمدن حس همبستگی و هویت جمعی می‌شود.

- کارکرد سیاسی: یکی از مؤلفه‌های مشارکت سیاسی، شرکت در راه‌پیمایی است. حضور در راه‌پیمایی سبب ارتقای روحیه استقلال‌طلبی، استکبارستیزی و همگرایی سیاسی در بین مشارکت‌کنندگان می‌شود. مشارکت‌کنندگان در راه‌پیمایی ۱۳ آبان، حضور خود را به معنای تجدید پیمان با آرمان‌های انقلاب اسلامی قلمداد می‌کنند.

- کارکرد بین‌المللی: با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و تثبیت نظام جمهوری اسلامی، در ایران دو دیدگاه در رابطه با انقلاب اسلامی بوجود آمد. دیدگاه اول معتقد بود که انقلاب به پایان رسیده و اسلام بایستی در خدمت ایران باشد؛ مروجین این اندیشه مهندس بازرگان و طیف منتصب به او بودند. دیدگاه دوم که رهبری آن را امام خمینی بر عهده داشت معتقد بود انقلاب ادامه‌دار است

و بایستی ایران در خدمت اسلام باشد از این رو برای ادامه حیات انقلاب اسلامی، صدور گفتمان انقلاب به کشورهای اسلامی و دیگر کشورهای آزادی‌خواه از ضرورت‌های جمهوری اسلامی ایران بوده و با گذشت بیش از ۴ دهه از حیات آن، همچنان در صدد دستیابی به این مهم است. بازتاب رسانه‌ای راه‌پیمایی به عنوان ابزاری برای بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی و بیان پایبندی مردم ایران به انقلاب اسلامی و آرمان‌های آن از جمله استکبارستیزی در عرصه بین‌المللی است.

برگزاری هر ساله راه‌پیمایی روز ۱۳ آبان به مثابه بازنمایی بخشی از گفتمان اصیل انقلاب اسلامی است. شرکت‌کنندگان در راه‌پیمایی ۱۳ آبان به ویژه دانشجویان با الگوگیری از شهدای این روز، گفتمان انقلاب اسلامی و شاخص‌های محوری آن یعنی استقلال طلبی، استکبارستیزی و همچنین نوع نگرش به استکبار جهانی را بازتولید می‌نمایند. ماهیت راه‌پیمایی روز ۱۳ آبان، مبارزه با استکبار جهانی است و شرکت‌کنندگان در این راه‌پیمایی بر محتوای استکبارستیزی آن تأکید دارند (نادری و دیگران، ۱۳۹۶: ۸۵-۷۴).

نتیجه‌گیری

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۵۷ و با توجه به موضع‌گیری‌های قدرت‌های بزرگ به ویژه ایالات متحده آمریکا در قبال دولت نوپای جمهوری اسلامی ایران، بر اساس نظریات اندیشمندانی چون جان فوران تعریف "دگر" یا "غیر" به عنوان یکی از دلایل ادامه حیات جمهوری اسلامی ایران قابل شناسایی می‌باشد. مصداق اصلی این "دگر" یا "غیر" در سپهر سیاسی جمهوری اسلامی ایران، آمریکا می‌باشد. در طی سال‌های استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران مبارزه با استکبار به عنوان محور اصلی سیاست خارجی و عامل وحدت بخش ملل مسلمان قلمداد شده است. در عرصه داخلی استکبارستیزی به ویژه در دانشگاه‌های کشور و نمود و ظهور آن از چند زاویه قابل بررسی می‌باشد:

- در خصوص استکبارستیزی در دانشگاه‌ها، مهمترین نمود آن را می‌توان در قالب فعالیت‌های علمی و پژوهشی مشاهده نمود. اعضای هیأت علمی، اساتید، دانشجویان و پژوهشگران در قالب نگارش مقاله به بیان دیدگاه‌ها و نظرات خود در رابطه با استکبار و استکبارستیزی می‌پردازند.

- بیشترین توجه به مسئله استکبار و استکبارستیزی در دانشگاه، پرداختن به این موضوع از دیدگاه قرآن، در اندیشه معصومین(ع)، در احادیث و روایات، در اندیشه مقام معظم رهبری، در اندیشه امام خمینی(ره) و یا امامین انقلاب می‌باشد.

- بیشتر فعالیت‌های پژوهشی مرتبط با استکبارستیزی در قالب مقاله در فصلنامه‌های علمی پژوهشی به چاپ رسیده و یا در قالب مقاله به همایش‌های ملی و بین‌المللی ارائه گردیده است.
- در رابطه با استکبارستیزی در محیط دانشگاه‌ها، به مناسبت روز ۱۳ آبان و روز ملی مبارزه با استکبار، عموماً در دانشگاه‌ها نشست‌ها یا سخنرانی‌هایی با حضور چهره‌های سیاسی و مسئولین دانشگاه برگزار می‌گردد.
- در سطح وزارت علوم به عنوان متولی اصلی دانشگاه‌های کشور، عموماً وزیر یا معاونین وزیر در رابطه با روز ملی مبارزه با استکبار بیانیه صادر نموده و یا با حضور در یکی از دانشگاه‌ها در جمع دانشجویان حاضر شده و سخنرانی می‌کنند.
- از دیگر اقدامات دانشگاه‌ها یا مراکز علمی و پژوهشی، برگزاری همایش‌ها، کنگره‌ها و یا کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی با حضور اساتید و اندیشمندانی از ایران و سایر کشورهاست که یا با محوریت استکبارستیزی می‌باشد و یا یکی از بخش‌ها به استکبارستیزی اختصاص داده می‌شود.
- از مهمترین نمادهای روز ملی مبارزه با استکبار، شرکت دانشجویان به همراه سایر اقشار جامعه در راه‌پیمایی روز ۱۳ آبان و اعلام انزجار از استکبار جهانی به ویژه آمریکا می‌باشد.
- علاوه بر روز ۱۳ آبان؛ روز ملی مبارزه با استکبار، روز ۱۶ آذر نیز که به نام روز دانشجو نام‌گذاری شده است، یکی از مصادیق مبارزه با استکبار است که مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانش‌آموزان در آبان ۱۴۰۱، شروع حرکت ضد استکباری دانشگاه را از ۱۶ آذر سال ۱۳۳۲ عنوان نمودند. حال آن‌که امروزه در روز ۱۶ آذر، علی‌رغم فلسفه و ماهیت اصلی اتفاقات این روز مهم در سال ۱۳۳۲، در محیط‌های دانشگاهی بیشتر به مباحث صنفی دانشجویان پرداخته می‌شود و کمتر به ماهیت ضد استکباری این روز اشاره می‌شود.
- امید است در سال‌های آینده در کنار روز ۱۳ آبان، روز ۱۶ آذر به عنوان نماد مبارزه دانشگاه‌های ایران با استکبار جهانی از جایگاه خاص و ویژه برخوردار گردد.

منابع

- ابن ابی الحدید، عبد الحمید بن هبة الله (۱۴۰۴ق). شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید، قم: مکتبه آیه الله مرعشی نجفی.
- ابوالفتحی، محمد؛ نظری، مینا؛ پوردانش، سیدسامر (۱۴۰۱). بررسی پیامدهای فرهنگی و تفکری تهاجم تمدنی غرب در ایران بعد از انقلاب، جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۲)، ۱۷۱-۱۹۲.
- اخلاقی‌امیری، حسنعلی (۱۳۹۷). تبیین دستاوردهای چهار دهه تجربه عملی نظام جمهوری اسلامی ایران در استکبارستیزی، یازدهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی، قم، ایران.
- اخوان ارمکی، عباسعلی (۱۳۹۸). بازخوانی رهنمودهای مقام معظم رهبری در شناساندن توطئه‌های استکبار جهانی، راهکاری برای تحقق گام دوم انقلاب، همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه‌ها، اصفهان، ایران.
- افتخاری، اصغر؛ باباخانی، مجتبی (۱۳۹۴). معنا شناسی در قرآن کریم، آموزه‌های قرآنی، ۱۲(۲۲)، ۲۷-۵۴.
- بخش میدانی، علیرضا؛ جمشیدیان، هادی (۱۳۹۵). راهبردهای قدرت نرم اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران در تقابل با جنگ نرم استکبار، مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۴(۶۳)، ۱۴۰-۱۱۵.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۸). روابط بین‌الملل در اسلام، قم: انتشارات اسرا.
- حاجی‌زاده، علیرضا؛ دارینی، محمود (۱۳۸۷). استکبار جهانی و شیطان بزرگ از دیدگاه امام خمینی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- حاجی‌صادقی، عبدالله؛ دهقان، نبی‌الله (۱۳۹۶). طراحی الگوی استکبارستیزی جمهوری اسلامی ایران از منظر آموزه‌های قرآن کریم، مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵(۶۹)، ۳۰۷-۳۳۶.
- خان‌احمدی، اسماعیل؛ خیبری، سپهر (۱۳۹۹). راهبردهای نفوذ استکبار و نقش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مقابله با آن‌ها، تربیت پاسدار انقلاب اسلامی، ۹(۱۹)، ۳۵-۶۲.
- خمینی، روح‌الله (۱۳۷۸). صحیفه امام، نرم افزار آثار امام خمینی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- دارا، جلیل؛ بابایی، محمود (۱۳۹۸). تبیین عینی مفهوم استکبار در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) در بررسی رابطه ایران و آمریکا، نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، ۹(۲)، ۳۷-۵۶.
- دوستدار، رضا؛ کامیاب، نوید؛ کلاکی کردکلائی، حسن (۱۴۰۱). انسجام ملی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی امام خامنه‌ای، جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۴)، ۸۱-۶۳.

دهقان، محمدحسین؛ جوانی، یدالله؛ یداللهی، رضا؛ شیرازی، جعفر (۱۴۰۰). الگوی دشمن‌شناسی از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با تأکید بر لفظ استکبار، مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۹(۸۴)، ۸۵-۱۰۸.

رحیمی، کاظم؛ رضاپور سردره، مجتبی؛ بخشایی، آرش؛ بدیعی، حسین (۱۳۹۹). کاربرد رسانه در راهبرد خصمانه استکبار جهانی (آمریکا)، مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، ۳(۲۸)، ۹۱-۱۰۵.

رکابیان، رشید (۱۴۰۱). تحلیل محتوایی پیام‌های حضرت امام (ع) در سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۵۶ و تأثیر آن‌ها بر روند پیروزی انقلاب اسلامی، جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۲)، ۲۱۸-۱۹۳.

سلیمی وردنجانی، افشین؛ فوزی، یحیی (۱۳۹۸). تبیین مفهوم استکبار و ویژگی‌های فرهنگ مستکبرین در قرآن و روایات، اندیشه سیاسی در اسلام، ۵(۲۰)، ۲۹-۷.

شهبایی، سید فریدالدین؛ منتظری، بهرام؛ ملانکه، سید حسن (۱۴۰۱). معیارهای سیاست دینی از منظر آیت-الله خامنه‌ای، جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۳)، ۴۲-۲۵.

صالحی‌زاده، محمداسماعیل؛ محروقی، سجاد (۱۳۹۷). اهمیت و ضرورت استکبارشناسی از منظر امام خمینی (ع) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، یازدهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی، قم، ایران.

عبدالعلی‌پور، قادر؛ فرخی، یزدان؛ کیانی، جواد (۱۴۰۱). ارائه الگوی ارزش‌های بنیادین در سیر تکوین انقلاب اسلامی بر اساس گفت‌وگو با امام خمینی (ع) و مقام معظم رهبری، جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۳)، ۱۲۹-۱۰۵.

قنبرپور، معصومه (۱۳۹۹). «مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی استکبارستیزی در قرآن، روایات و گفت‌وگو با امام انقلاب اسلامی»، سومین همایش ملی پژوهش‌های قرآنی، تهران، ایران.

کاکادزفولی، علی؛ حسن‌خانی، جعفر؛ چیت‌فروش، سجاد (۱۳۹۸). مقایسه نظریه امپریالیسم جهانی و نظریه استکبار جهانی در مواجهه با مسئله عقب ماندگی، دومین کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی، تهران، ایران.

منشی‌زادگان، آرش؛ داودی، علی‌اصغر؛ گازرانی، سعید (۱۴۰۱). تحلیل گفتمانی استکبارستیزی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای از منظر پساساختارگرایی، مطالعات راهبردی بسیج، ۲۵(۹۴)، ۱۵۳-۱۸۱.

نادری، احمد؛ شیرعلی، ابراهیم؛ کاشانی پور، حسین (۱۳۹۶). رفتارشناسی مشارکت‌کنندگان در راه پیمایی روز ۱۳ آبان نمونه موردی؛ راه پیمایی ۱۳ آبان ۱۳۹۵ شهر تهران، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۴(۵۱)، ۷۱-۹۲.